

SESKUPENÉ POLOŽKY ZAMĚŘENÉ NA CHÁPÁNÍ A TVOŘENÍ NADŘAZENÝCH A PODŘAZENÝCH POJMŮ

Seskupené položky se vážou k chápání a tvoření nadřazených a podřazených pojmů, souřadných pojmů. V rámci tohoto procesu se uplatňují, prolínají myšlenkové operace, jako jsou **porovnávání** (jeho prostřednictvím zjišťujeme shody a odlišnosti mezi více předměty a jevy, a to podle určitého znaku, vlastnosti, zvláštnosti), **zobecnování** (vystihujeme, co je předmětům a jevům společné a díky tomu je spojujeme do dané skupiny, do jednoho celku), **abstrakce** (úzce souvisí se zobecnováním, nemůžeme zobecnovat, nedokážeme-li abstrahovat od toho, čím se zobecněné předměty liší). Pomocí abstrakce tedy vyčleňujeme to, co je podstatné a společné, a přitom si nevšímáme nepodstatného a individuálního.

Jak je vidět, tvoření nadřazených a podřazených pojmů není vůbec jednoduché a vyžaduje již vyšší úroveň myšlení a řeči. Všechny tyto operace nám pomáhají orientovat se v reálném světě a ve světě slov, jejich významů, nacházet nějaký opěrný, smysluplný, praktický systém, uspořádání. Například v obchodě jsou produkty děleny do jednotlivých sekcí (ovoce, zelenina, pečivo, masné výrobky, mléčné výrobky...). Obdobně je tomu v prodejnách oděvů nebo v prodejné knih a knihovnách, kde je členění podle obsahu publikací... V bytě má určité uspořádání oblečení, nádobí, hračky, jídlo... Děti se v reálném životě a poté ve škole v rámci jednotlivých předmětů setkávají se spoustou nadřazených a podřazených pojmů. Níže uvedené položky jsou pro dítě jakýmsi návodem na jejich pochopení a tvoření.

Charakteristika jednotlivých položek

13. Nejprve poukazujeme na funkci, dítě z obrázků vybírá „s čím si hrajeme“, „co jíme“ (tomu všemu říkáme hračky, jídlo).

14. Posléze obrázky věcí zařazuje pod nadřazené pojmy (pasivní rovina slovníku).

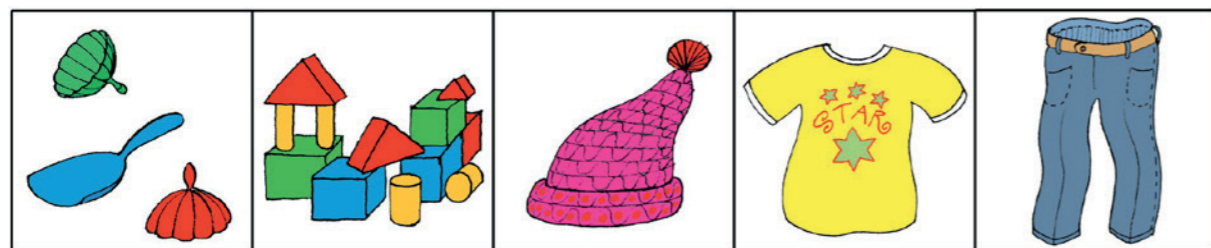
26. Nakonec nadřazené pojmy tvoří, používá (aktivní rovina slovníku).

13	Identifikuje věci podle společných atributů	3,5		
14	Zařazuje různé obrázky pod nadřazené pojmy	4		
26	Tvoří nadřazené pojmy	5-6		

13. Identifikuje věci podle společných atributů, příloha Ř13

Dítěti předložíme obrázky, na kterých jsou jednotlivě nakresleny různé hračky, věci s koly, jídlo, oblečení. Komentujeme: „Podej mi všechno, co jezdí.“ „Podej mi všechno, co jíme.“ „Podej mi všechno, s čím si hrajeme.“ „Podej mi všechno, co si oblékáme.“ Volíme objekty (obrázky) adekvátní zkušenostem a znalostem dítěte předškolního věku.

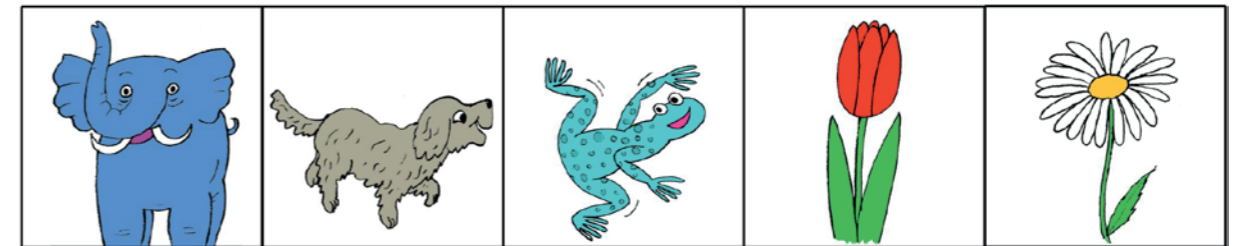
Ukázka podnětového materiálu:

14. Zařazuje různé obrázky pod nadřazené pojmy, příloha Ř14

Před dítě rozložíme obrázky (květiny, hračky, jídlo, zvířata, oblečení). Komentujeme: „Vyber mezi obrázky všechny květiny.“ „Vyber mezi obrázky všechno jídlo.“ „Vyber mezi obrázky všechna zvířata.“ „Vyber mezi obrázky všechno oblečení“.

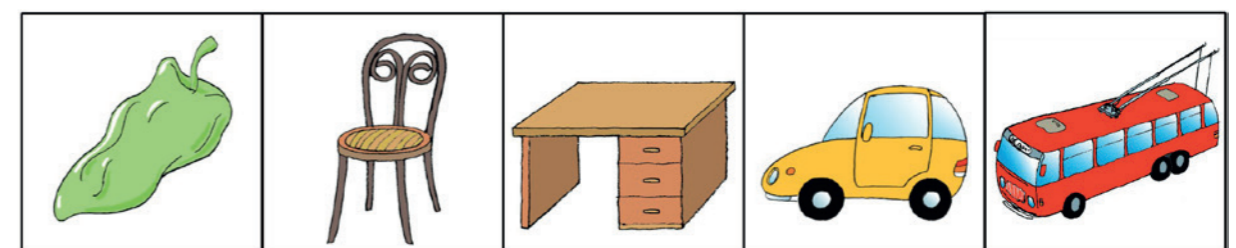
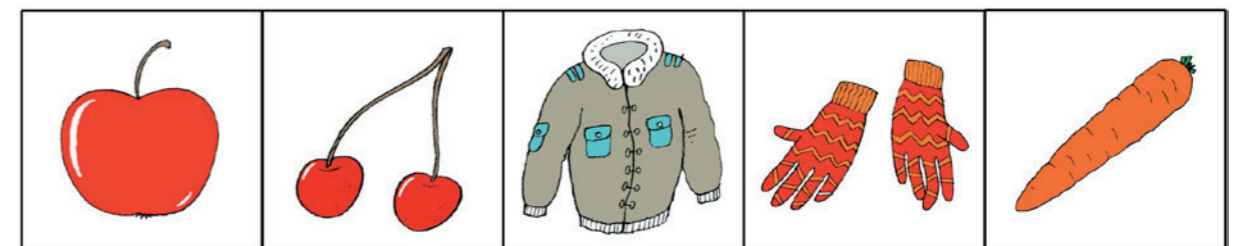
Ukázka podnětového materiálu:

26. Tvoří nadřazené pojmy, příloha Ř26

„Pojmenuj věci jedním slovem.“ Nejprve vysvětlíme na příkladu a potom řekneme skupinu slov, např.: jablko, hruška, švestka, pomeranč (ovoce); šála, rukavice, kalhoty, tričko (oblečení); rajče, kedlubna, paprika, mrkev (zelenina); židle, postel, stůl, skříň (nábytek). Také lze užít dopravní prostředky, zvířata, nářadí, nádobí... Volíme pojmy adekvátní zkušenostem a znalostem dítěte předškolního věku.

Ukázka podnětového materiálu:

Příklady možné dopomoci:

Jednou z možností je začít s reálnými předměty nebo jejich maketami (například oblečení, hračky, nádobí, jídlo...). Děti si je mohou prohlížet, ohmatat, pojmenujeme je. Povídáme si, co s předměty děláme, na co je máme, kde se s nimi setkáváme... Povídáme si také o tom, proč je dobré mít ve věcech pořádek. Posléze se domluvíme, že je věci třeba roztřídit, uklidit na správné místo (můžeme mít obrázky šatní skříň, krabice na hračky, kuchyňské linky, ledničky, spížky s policemi...). Děti jednotlivé věci seskupují a zařazují na správné místo a zároveň si s nimi povídáme o tom, proč je dávají k sobě, jak jim dohromady říkáme. Děti se tak seznamují s jednotlivými předměty, s jejich funkcí, s nadřazeným pojmem. Aby si děti tyto pojmy osvojily, musejí je opakovaně slyšet. Ideální je, když se s nimi seznamují při běžných činnostech, například při nakupování, při vaření, při ukládání věcí...